

საქართველოს ეკონომიკის მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების პარსპექტივები

მარინა ბაგატურია, სტუ-ს პროფესორი
მანანა ბერუაშვილი, სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

1992 წელს რიო-დე-ჟანეიროს ფორუმზე მიღებული იქნა მდგრადი განვითარების კონცეფცია, რომელსაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის კრიზისიდან გამოსვლისა და შემდგომი განვითარებისათვის. ამიტომ მნიშვნელოვანია მოხდეს ეროვნული ეკონომიკის მდგრად და უსაფრთხო განვითარებაზე გადასვლა. მდგრადი განვითარების კონცეფციაში მოცემულია ფუნდამენტური მოთხოვნები, ის რომ ადამიანის მოთხოვნა იცხოვროს ჯანსაღ გარემოში, გარემოს დაცვა, როგორც მდგრადი განვითარების განუყოფელი ნაწილი, წინააღმდეგობის შემცირება მსოფლიო ხალხებსა და მდიდარ და ღარიბ ხალხებს შორის, ბუნების დაცვითი კანონების სრულყოფა, უარის თქმა მდგრადი განვითარების ხელისშემშლელ ტექნოლოგიებზე. ამ მოთხოვნებით იქმნება ბაზა თითოეული ქვეყნისათვის რათა მათ შეიმუშაონ მდგრად და უსაფრთხო განვითარებაზე გადასვლის საკუთარი გზა.

მნიშვნელოვანია ნებისმიერი ქვეყნისათვის მდგრადი განვითარების სტრატეგიის შემუშავება, თუმცა ეს ძალიან რთული და წინააღმდეგობრივი პროცესია. აუცილებელია მასზე ობიექტურად ზემოქმედება და კონტროლი, რომელიც უნდა მოახდინოს ყველაზე ობიექტურმა, გამოცდილმა, სამართლიანმა და სოციალურად ორიენტირებულმა ორგანიზმმა და ეს უნდა იყოს სახელმწიფო. ესე იგი აუცილებელია ამ პროცესის სახელმწიფოებრივი მართვა. ამ მიზნისათვის უნდა იქნას გამოყენებული პროგრამული მიდგომა, რომელშიც სახელმწიფო შესაბამისი პოლიტიკის განხორციელების ინსტრუმენტის როლს შეასრულებს.

მსოფლიო ეკონომიკის თანდათანობით ეკონომიკურ სისტემად გარდაქმნის პროცესი უშუალო გავლენას ახდენს ეროვნული ეკონომიკების განვითარებაზე. ამიტომ წინა პლანზე უნდა იყოს წამოწეული ადამიანის, საზოგადოების ეკონომიკური და სოციალური უსაფრთხოება, რადგან თითოეული ადამიანი და ადამიანთა ჯგუფები ქმნიან გლობალურ სივრცეს. ადამიანია ის ამოსავალი საწყისი, რომლის კეთილდღეობის და უსაფრთხოების მისაღწევადაც ხდება უამრავი სტრატეგიის თუ მიზნობრივი პროგრამის შემუშავება და განხორციელება.

მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების კონცეფციამ შეცვალა არსებული წარმოდგენები საერთოდ განვითარების, კეთილდღეობისა და სხვა საზოგადოებრივი მოვლენების მიმართ. ეს პროცესი უნდა განვითარდეს თანმიმდევრულად, გეგმაზომიერად, ბუნებრივი ბალანსის დაურღვევლად, არა მხოლოდ მოკლევადიან არამედ გრძელვადიან პერსპექტივის გათვალისწინებით.

საკვანძო სიტყვები: მდგრადი განვითარება, უსაფრთხო განვითარება, გლობალური სივრცე, ეკონომიკური სტაბილურობა

Prospects of the Sustainable and Safer Development of Georgian Economy

Marina Bagaturia, Professor of GTU
Manana Beruashvili, Doctorate of GTU

Summary

Rio de Janeiro forum in 1992 adopted the concept of sustainable development, which is of particular importance for the country's out from the crisis and for its further development. It is therefore important to transition of the national economy on the way of secure sustainable development. In the concept of the sustainable development are fundamental requirements, it is the human requirement to live in a healthy environment, and the environment as an integral part of sustainable development, to reduce the resistance between the peoples in the world's rich and poor nations, perfection of the natural protection laws, the waiver on the liability technologies for sustainable development. By this requirements is formed the basis for each country to develop their own way for transition on the sustainable and safe development.

It is very important for any country to has the sustainable development strategy, however, it is very difficult and controversial process. It is objectively necessary for the influence and control and it will be most objective, experienced, fair and socially oriented institution - the state. The state management of these processes is very essential. For this purpose should be used the software approach, in which the state will have the role of the instrument in the implementation of the policy.

The world economy now is gradually transforming in the economic system and has a direct effect on the development of national economies. Therefore, in the foreground should raise the human, economic and social security, because each people and groups of people make up the global space. A lot of strategy and target program is being developed and implemented in order to achieve human well-being and security.

The concept of the sustainable and safe development replaced the performances at the development, welfare and other social events. This process should be developed consistently, without prejudice to the natural balance, not only in short-term but also in long-term perspective consideration.

Keywords: Sustainable development, Secure development, Global space, Economic stability

XX საუკუნის 90-იან წლებში საქართველოში მოხდა დიდი პოლიტიკური და ეკონომიკური ცვლილებები, რის შედეგადაც იგი მოულოდნელად აღმოჩნდა გლობალურ სივრცეში, სადაც მისთვის სრულიად ახალი და უცხო გარემო სუფევდა. იმისათვის რომ, გარკვეულწილად ჩაბმულიყო იგი მსოფლიოს ორგანულ ნაწილად, საჭირო გახდა მისი სწრაფი ადაპტაცია გლობალურ სივრცესთან.

საბჭოთა კავშირის ეკონომიკაში საქართველო, მისი მასშტაბების მიუხედავად, საკმაოდ დიდ როლს ასრულებდა. დიდი იმპერიის დაშლამდე საქართველოში ცხოვრების დონე შედარებით მაღალი იყო. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ საქართველო მრავალი პოლიტიკური და ეკონომიკური პრობლემების წინაშე აღმოჩნდა. 1990-1993 წლებში ქვეყანაში ადგილი ჰქონდა რამდენიმე ეთნიკურ და სამოქალაქო კონფლიქტს. იგი აღმოჩნდა ორი რთული პროცესის - პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მიღების შესაძლებლობისა და სოციალისტური ეკონომიკური სისტემიდან თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესის ეპიცენტრში. ამას დაემატა ის, რომ დაირღვა ტრადიციული ეკონომიკური კავშირები ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებთან, რომლებიც ნედლეულით ამარაგებენ საქართველოს და მისი პროდუქციის გასაღების ძირითად ბაზარს წარმოადგენდნენ. ამის გამო ეკონომიკურმა აქტივობამ იკლო.

შეიქმნა სიტუაცია, რომელშიც სახელმწიფო ეროვნულ ინტერესებს ჩაენაცვლა პირადული და ჯგუფური ინტერესები, გაძლიერდა ეროვნული სიმდიდრის ძარცვის, კულტურულ ფასეულობათა დაკნინების, პიროვნული ღირსების შელახვის, კრიმინალური დაჯგუფებების აღზევების პროცესი, ახალგაზრდობას ფასეულობები შეეცვალა, ზნეობრიობის პრინციპი დაიკარგა. იმისათვის რომ ასეთი რთული მდგომარეობისათვის გაერთვა თავი საჭირო იყო ქართველი ერის მატერიალური და სულიერი პოტენციალის სწორად გამოყენება და მიზანმიმართულად წარმართვა, რაც ქვეყანამ ვერ მოახერხა.

იმის მიუხედავად რომ საქართველოში დღემდე მძვინვარებს კრიზისი, რომელიც 90-იან წლებში დაიწყო და ჯერ კიდევ არ დასრულებულა. ქვეყანა მაინც მიისწრაფვის ევროკავშირისკენ, თუმცა ამ აღიანსში გასაწევრიანებლად საჭიროა კოპენჰაგენის კრიტერიუმების დაკმაყოფილება. და მაინც უნდა აღინიშნოს პოზიტიური მხარეც, საქართველოში გაიზარდა ვაჭრობის საერთო მოცულობა, თუმცა შიდა ბაზარზე საქართველოში წარმოებული პროდუქციის ხვედრითი წონა უმნიშვნელოა. იმის მიუხედავად რომ ევროკავშირის სტანდარტებისაგან საკმაოდ შორს ვართ. ევროკავშირის ასოცირებული ხუთი ქვეყნიდან სამი კავკასიის ქვეყანაა, მათ შორის საქართველო. ის რომ ასეთი მონაცემებით მოხვდა ჩვენი ქვეყანა ხუთეულში შემთხვევითი არ არის, ეს ნიშნავს იმას რომ ევროპა დაინტერესებულია ჩვენი რეგიონით, ანუ საქართველოს აქვს რეალური შანსი რომ რეგიონული ლიდერის ადგილი დაიკავოს, ამისათვის საჭიროა ეკონომიკის მდგრადი და უსა-

ფრთხო განვითარება, პოლიტიკურად სტაბილური გარემო.

მდგრადი განვითარების კონცეფციის მიხედვით, სოციალურ სფეროში სტრატეგიული მიზანია დედამიწაზე შიმშილისა და სიღატაკის აღმოფხვრა. ეს ნიშნავს რომ მსოფლიო უნდა განვითარდეს სოციალურად ორიენტირებული მოდელით, რომლის მიზანიც ადამიანთა კეთილდღეობის დონის ამაღლებაა. როგორია მდგრად განვითარებაზე გადასვლის წინაპირობები საქართველოში და რა პერსპექტივები გააჩნია მას. ეკონომიკის მდგრად და უსაფრთხო განვითარებაზე გადასასვლელად საჭიროა ეკოლოგიური, პოლიტიკური, სამართლებრივი და ეკონომიკური ფაქტორების კომპლექსური და მიზანმიმართული ამოქმედება. ეკონომიკური მაჩვენებლებიდან ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანია ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებელი, რომლის მთავარი მიზანია მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლება.

იმისთვის რომ ქვეყანა განვითარდეს, თანაც იმ მდგომარეობის ფონზე, როდესაც მსოფლიო ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტების დეფიციტს (თითქმის არ არის) განიცდის, მიზანმიმართულად მიმაჩნია სახელმწიფო ხელისუფლებამ სოფლის მეურნეობის დარგში განახორციელოს პროტექციონისტული პოლიტიკა.

მდგრადი განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია საშუალო ფენის არსებობა, რომელიც წარმოადგენს სოციალურ-ეკონომიკური სტაბილიზაციის ფაქტორს, თუმცა საქართველოში ეს მაჩვენებელი 11-12% -ია, რაც ბუნებრივია ვერ მოახდენს პოზიტიურ გავლენას საზოგადოების და ეკონომიკის სტაბილურობაზე და მდგრადი განვითარების პრინციპებზე ეკონომიკის გადასვლას.

შრომის საერთაშორისო დანაწილებისა და სპეციალიზაციის გაღრმავებით საქართველოს შეუძლია მოიძიოს უცხოეთის რესურსები, სამომხმარებლო ბაზრის არჩევანი გააფართოვოს, სტიმული მისცეს ინოვაციური ტექნოლოგიების შემდგომ განვითარებას, პარტნიორი ქვეყნებიდან სამეცნიერო გამოცდილების გადმოღება. გლობალიზაციის შედეგების გამოყენებით საქართველოს შეუძლია მიაღწიოს წარმოების მაღალ ტემპებს, ძირითადად ექსპორტის განვითარების ხარჯზე, სამამულო პროდუქციის სტანდარტიზაციასა და სერთიფიკაციას. ბოლო პეროდში ექსპორტის სტრუქტურაში მოხდა ცვლილებები, თუ ადრე ექსპორტის უდიდეს ნაწილს წარმოადგენდა „ჯართი“, რეკონსტრუქციის შედეგად გაჩანაგებული საბჭოთა ფაბრიკა-ქარხნების ნარჩენები გათავდა და ჯართის ექსპორტმა იკლო, სამაგიეროდ ახლა პირველ ადგილზეა დაუმუშავებელი ოქრო-ნედლეული, ხოლო მეორეზე- მსუბუქი ავტომობილები. რაც გამონეულია ჩვენი გეოპოლიტიკური მდგომარეობით (გასასვლელი ზღვაზე), რადგან კავკასიის რეგიონს საქართველოს გავლით მიენოდება ავტომობსილები. ქვეყნის ეკონომიკური სისტემა არ არის ორიენტირებული მწარმოებლურობა-სა და ეფექტიანობაზე - გრძელვადიანი ზრდის

ფაქტორზე, არსებითად დამოკიდებულია გარედან მხარდაჭერაზე და შესაბამისად ამ მხარდაჭერის მომწოდებელ ქვეყნებზე თუ საერთაშორისო ორგანიზაციებზე. ამის შედეგად, ბუნებრივია, ეროვნული ეკონომიკა ეფექტიანი თვითრეგულირების რეჟიმში ვერ ფუნქციონირებს. საქართველოს დღევანდელი ეკონომიკური სისტემის ძირითადი ელემენტები დეფორმირებულია. კაპიტალის ძირითადი ნაწილი წარმომავლობის გამო აღწარმოებაში ვერ მონაწილეობს, მინის დიდი ნაწილი გამოუყენებელია, შრომა - ახალ რეალობასთან ადაპტირებული არ არის, კაპიტალის ეფექტიანი გამოყენება ვერ ხერხდება, მენარმეობრივი უნარი შეიზღუდა არახელსაყრელი ბიზნეს გარემოს გამო, ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირება ან არ ხდება ან ვერ მოერგო თანამედროვე მოთხოვნებს. ზოგადად კონცეფტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომებით განისაზღვრება ეკონომიკის განვითარების ორიენტირები და სტრატეგია.

დასკვნა. ქვეყანას სჭირდება სწორი სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელიც ისეთივე სიზუსტით შესრულდება როგორც იქნება განსაზღვრული. ასევე მიმაჩნია რომ მიღებული უნდა იქნას კანონი ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის შესახებ, იგი უნდა ეკისრებოდეს საწარმოებს სოციალურ ვალდებულებათა ჯგუფს - მათი მასშტაბების და კაპიტალბრუნვის გათვალისწინებით, რომელიც მოიცავს მომუშავეთა როგორც ფინანსურ, ასევე სულიერ საზრდოს. ეროვნულმა ბანკმა უნდა მოიპოვოს ბანკთა ბანკის რეალური ფუნქციები. იმ ბანკებმაც, რომლებიც უცხოური ბანკების ფილიალებს თუ შვილობილ კომპანიებს წარმოადგენენ, უნდა გასცენ რეალურად დაბალპროცენტუანი სესხები (დაახლოებით 5-10%- მდე), რათა ჩამოყალიბდეს ძლიერი საშუალო ფენა, შეიქმნას კერძო ბიზნესის განვითარების რეალურად ხელშემწყობი გარემო, ასევე დიდი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს მეცნიერების განვითარებას, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვას. შეიქმნას სამუშაო ადგილები. ხელი შეეწყოს ისეთი იდეოლოგიის ჩამოყალიბებას, რომ სახელმწიფო საკუთრებაზე ჩვევია და შესაბამისად მისი ძარცვა კი არა პირიქით გამდიდრებაა საჭირო. თითოეულმა ადამიანმა გაითავისოს, რომ რაც უფრო მწარმოებლურია იგი, მით მეტ სარგებლობას მოუტანს საკუთარ თავს და საზოგადოებას. მნიშვნელოვანია დასაქმებულ ადამიანს ჰქონდეს სტაბილურობის შეგრძნება და იცოდეს, რომ რაც უფრო კარგად იმუშავებს, მით უფრო დიდხანს ითანამშრომლებს მასთან კომპანია, დამკრთვებელსა და დაქირავებულს შორის ურთიერთობები უნდა ჩამოყალიბდეს გრძელვადიანი კონტრაქტებით.

ეროვნულ ეკონომიკას მისი გეოპოლიტიკური მდგომარეობიდან და ბუნებრივი რესურსებიდან გამომდინარე განვითარების საკმაოდ დიდი პერსპექტივები გააჩნია და თუ სწორად მოხდება ამ უპირატესობების გამოყენება და ამის მიხედვით შემუშავდება ეროვნული ეკონომიკის მდგრად და

უსაფრთხო განვითარებაზე გადასვლის მოდელი, განხორციელდება ქვეყნის განვითარების "გარღვევის სტრატეგია" და საქართველო მსოფლიო თანამეგობრობაში ღირსეულ ადგილს დაიკავებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ასათიანი რ. საქართველოს ეკონომიკა. ახალი ეპოქა. თბ. გამომცემლობა „სიახლე“, 2009 წ.
2. იაკობიძე დ. საქართველო და მსოფლიო ფინანსური კრიზისი „კომენტარი“, 2009 წ.
3. მაღაშხია გ. კრიზისი და განვითარება. „შრომები“ საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემია. თბ. გამომცემლობა „სიახლე“ 2010 წ.
4. მექვაბიშვილი ე. ეკონომიკის გლობალიზაცია: მიმართულებები, გამოწვევები, პერსპექტივები. თბ. „ინოვაცია 2009“.
5. პაპავა ვ. სიღარიბის შემცირება კერძო სექტორის განვითარების გზით : ქართული სინამდვილე და პერსპექტივები. „შრომები“ საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემია. თბ. გამომცემლობა „სიახლე“ 2010 წ.